

Παγκόσμια Ημέρα Ελιάς: Γιατί αποκτά συνεχώς μεγαλύτερη σημασία

Του Χρίστου Τσαντήλα*

Όπως είναι γνωστό, η **26^η Νοεμβρίου** έχει ανακηρυχθεί από την UNESCO το 2019 ως **Παγκόσμια Ημέρα της Ελιάς**, ύστερα από πρόταση του Λιβάνου και της Τυνησίας. Στη σχετική απόφαση απευθύνεται έκκληση στις κυβερνήσεις και τους αρμόδιους φορείς σε όλο τον κόσμο **να κηρύξουν το ελαιόδενδρο ως προστάτη του πλανήτη**. Από το 2019 και κάθε χρόνο, την ημέρα αυτή αναδεικνύονται σημαντικά ζητήματα που σχετίζονται με το σημαντικό αυτό φυτό. Για τη φετινή επέτειο το κεντρικό μήνυμα είναι η ανάδειξη της σημασίας αυτού του προικισμένου από τη φύση δένδρου στην προστασία του περιβάλλοντος. Γιατί όμως γίνεται αυτό; Τι το ιδιαίτερο διαθέτει αυτό το ευλογημένο δένδρο για να του αποδίδεται τόσο ξεχωριστή σημασία; Στο άρθρο αυτό θα συνοψισθούν βασικές πληροφορίες για το φυτό αυτό ιδιαίτερα ως προς τη σημασία του στην οικονομία, στην κοινωνία και ιδιαίτερα στο περιβάλλον τόσο για τον κόσμο ολόκληρο, όσο και ιδιαίτερα για τη χώρα μας.

Η σημασία της ελιάς στην παγκόσμια, ευρωπαϊκή και εθνική οικονομία

Με βάση τα στοιχεία του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου¹ την πενταετία 2018-2023 η παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς κυμάνθηκε από 2.838 χιλ. τόνους σε 3.105 χιλ. τόνους. από την οποία το 26 έως 31% παράχθηκε σε χώρες της ΕΕ. Το προηγούμενο έτος σημειώθηκε σημαντική μείωση της παραγωγής υπολογιζόμενη σε 11% σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά σε 29% στις χώρες της ΕΕ σε σύγκριση με τη μέση παραγωγή της τελευταίας πενταετίας. Η μείωση αυτή δεν ήταν ομοιόμορφη μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Στην Ισπανία η μείωση το προηγούμενο έτος σε σύγκριση με το μέσο όρο της τελευταίας πενταετίας ήταν στην Ισπανία και Ιταλία 24%, στην Πορτογαλία 5%, αλλά στην Ελλάδα 52%.

Σε ό,τι αφορά την παραγωγή ελαιολάδου, τα στοιχεία από την ίδια πηγή δείχνουν ότι η παγκόσμια παραγωγή κυμάνθηκε στην πενταετία 2018-2023 από 2.555 σε 3.418 χιλ. τόνους, από την οποία ποσοστό 32% έως 33,5% παράχθηκε σε χώρες εκτός ΕΕ και το υπόλοιπο 66,5% έως 68% παράχθηκε σε χώρες της ΕΕ, κάτι που δείχνει τη μεγάλη διαφορά σε απόδοση ελαιολάδου των ελαιών που παράγονται στις χώρες της ΕΕ. Το προηγούμενο έτος, που ήταν το χειρότερο, η παραγωγή ελαιολάδου μειώθηκε σε σύγκριση με το μέσο όρο της τελευταίας πενταετίας σε παγκόσμιο επίπεδο κατά 19% και σε σύγκριση με το μέσο όρο της ΕΕ κατά 24%, ενώ στις χώρες εκτός ΕΕ σε 11% . Το προηγούμενο έτος οι εκτιμήσεις έδειχναν ότι η παραγωγή ελαιολάδου στην ΕΕ θα ανέρχονταν σε 1.514 χιλ. τόνους, εκ των οποίων 853 χιλ. τόνοι (56,34%) θα ήταν από την Ισπανία, 328 (21,66%) από την Ιταλία, 175 (11,56%) από την Ελλάδα και 175 (10,43%) από την Πορτογαλία. Φαίνεται λοιπόν ότι την τελευταία πενταετία σημειώθηκε σημαντική μείωση της παραγωγής της επιτραπέζιας ελιάς και του ελαιόλαδου και ότι η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση στην αρνητική αυτή εξέλιξη.

¹ Πηγή: EU-olive-oil-dashboard_en.pdf.

Η μείωση της παραγωγής επηρέασε σημαντικά το εμπόριο των προϊόντων της ελιάς, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι εισαγωγές και να μειωθούν οι εξαγωγές εκτός των χωρών της ΕΕ. Πράγματι οι εισαγωγές σε επιτραπέζιες ελιές αυξήθηκαν από 113 έως 143 χιλ. τόνους την πενταετία 2018-2023 και σε 193 χιλ. τόνους το 2023/2024, ενώ οι εξαγωγές μειώθηκαν από 416 έως 439 χιλ. τόνους την τελευταία πενταετία και σε 381 χιλ. τόνους το 2023/2024. Σημειώνεται ότι οι εισαγωγές προέρχονται από το Μαρόκο την Τουρκία και την Αίγυπτο, στις οποίες τα ποιοτικά standards είναι τελείως διαφορετικά, μικρότερης ασφάλειας από ότι τα ευρωπαϊκά. Αυτό όμως είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής της επιτραπέζιας ελιάς στις χώρες μέλη της ΕΕ που καταγράφηκε ως εξής: στην Πορτογαλία η αύξηση της τιμής της επιτραπέζιας ελιάς ήταν το 2023 80,2% (1,31 €/kg), στην Ισπανία 36,6% (1,22 €/kg), στην Ιταλία 22,7% (1,38 €/kg) και στην Ελλάδα 78,2% (2,02 €/kg)².

Σε ό,τι αφορά το ελαιόλαδο οι εισαγωγές από τρίτες χώρες αυξήθηκαν κατά 180.000 τόνους περίπου (ποσοστό 30%), ενώ οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 510.214 τόνους (ποσοστό 1,3%). Σημαντική ήταν όμως και η μείωση της ενδοεμπορικής δραστηριότητας, η οποία μειώθηκε επίσης το 2023 (έως/24-9) κατά 600,2 χιλ. τόνους έναντι 727,1 χιλ. τόνων, δηλαδή καταγράφηκε μείωση 17,4%. Πολύ σημαντική όμως ήταν η επίδραση αυτών των μειώσεων στην τιμή του ελαιολάδου, η πορεία της οποίας την περίοδο 2022/2023 ήταν η ακόλουθη: η μέση τιμή σε εθνικό επίπεδο από 3,70 €/kg τον Οκτώβριο του 2022 αυξήθηκε σε περίπου 7,70 €/kg τον Σεπτέμβριο του 2023 και ακολουθώντας μία ασταθή πορεία αυξήθηκε σε περίπου 8,70 €/kg τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους μειούμενη σταδιακά σε 6,86 €/kg τον Αύγουστο, όντας αυξημένη κατά 80,6% σε σύγκριση με την μέση τιμή της τελευταίας πενταετίας.

Η εξέλιξη της καλλιέργειας της ελιάς και των προϊόντων της στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές ενδογενείς ποικιλίες με πολύ διαφορετικά χαρακτηριστικά και ιδιαίτερη προσαρμοστικότητα που αποκτήθηκε ύστερα από καλλιέργεια του φυτού επί χιλιετίες. Οι πιο γνωστές και με εμπορικά χαρακτηριστικά είναι η Μεγαρίτικη («λαδολιά», «περαχωρίτικη»), η Βαλανολιά («κολοβή»), Μαστοειδής («αθηνολιά»), Κορωνεϊκή («λαδολιά»), Κονσερβολιά («αμφίσσης»), Καλαμών («χονδρολιά», «καλαμών»), Χαλκιδικής («χονδρολιά», «χαλκιδικής»), Αμυγδαλολιά («στραυμύτα») και Αδραμτινή («φραγκολιά» (βλ. εικόνα 1).

² Πηγή: EU-market-situation-olive-oil-table-olives_en.pdf.

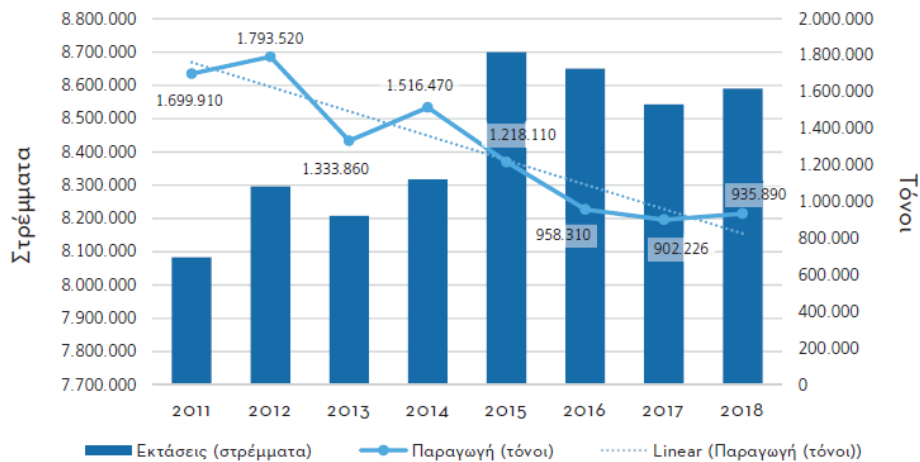

Εικόνα 1. Ελληνικές ποικιλίες ελιάς

Με βάση στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και του ΥΠΑΑΤ που επεξεργάστηκαν οι Τσιμπούκας και Νέλλας (2021)³ η καλλιέργεια της ελιάς ακολούθησε μία ανοδική πορεία από το 2011 μέχρι το 2015 και στη συνέχεια άρχισε να μειώνεται σταδιακά. Πιο συγκεκριμένα, η έκταση που κάλυπτε η ελαιοκαλλιέργεια το 2011 ήταν περίπου 8,09 εκατ. στρ., αυξήθηκε σε 8,70 εκ. στρ. το 2015 και μειώθηκε σταδιακά σε 8,58 εκ. στρ. το 2018. Η συνολική ακαθάριστη αξία παραγωγής αυξήθηκε από 170 εκ. € το 2011 σε 200 εκ. € το 2018, ενώ η ανά στρ. αξία παραγωγής αυξήθηκε στο ίδιο διάστημα από περίπου 80 €/στρ. σε 130 €/στρ. Σημειώνεται ότι τα προϊόντα της ελιάς είναι τα μόνα στα οποία η χώρα έχει υπερεπάρκεια και οι εξαγωγές τους υπερβαίνουν κατά πολύ τις εισαγωγές. Το 2011 ο δείκτης αυτάρκειας σε ελαιόλαδο στην Ελλάδα ήταν 141%, αυξήθηκε το 2013 σε 220% και μειώθηκε το 2017 σε 155%. Συνοψίζοντας λοιπόν φαίνεται ότι η ελαιοκαλλιέργεια επέχει σημαντική θέση στην οικονομία των ευρωπαϊκών χωρών συμπεριλαμβανομένης σε ιδιαίτερη θέση και της Ελλάδας (βλ. εικ. 2 και 3).

³ Τσιμπούκας, Κ. και Ε. Νέλλας. 2021. Κλάδοι και Προϊόντα του σύγχρονου γεωργικού τομέα της Ελλάδας. Σελ. 173-188 στο βιβλίο Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα. 200 ΧΡΟΝΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ – ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ. ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

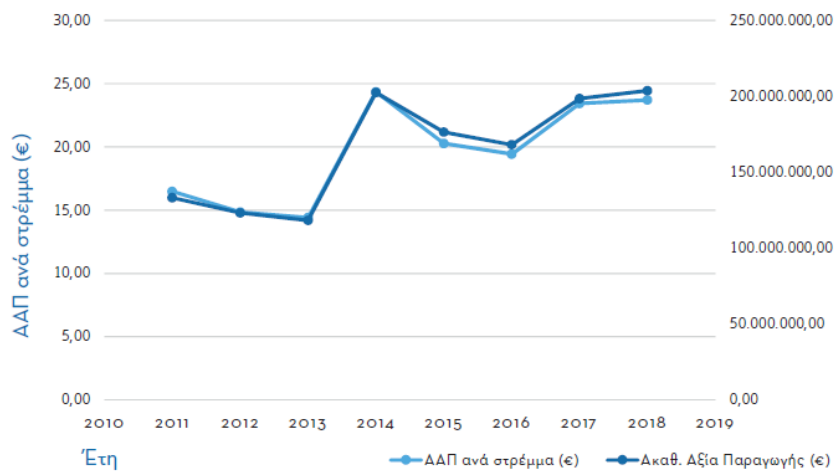
Εξέλιξη καλλιεργούμενης έκτασης (στρέμματα) και παραγωγής (τόνοι)
ελαιοποιήσιμης ελιάς στην Ελλάδα (2011-2018)

πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ

Εικόνα 2. Εξέλιξη καλλιεργούμενης έκτασης ελιάς και παραγωγής την περίοδο 2011-2018

Εξέλιξη ακαθάριστης αξίας παραγωγής (€) συνολικά και ανά στρέμμα
ελαιοποιήσιμης ελιάς στην Ελλάδα (2011-2018)

πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ και στατιστικές ΥΠΑΑΤ

Εικόνα 3. Εξέλιξη ακαθάριστης αξίας παραγωγής της ελιάς την περίοδο 2011-2018

Η παραγωγή προϊόντων της ελιάς στην Ελλάδα το 2022, που ήταν μία από τις χειρότερες χρονιές με βάση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, είχε την παρακάτω εικόνα: Το μεγαλύτερο ποσοστό παραγωγής ελαιόκαρπου και ελαιόλαδου παράχθηκε στη ποσό Περιφέρεια της Πελοποννήσου ακολουθώντας η Περιφέρεια Κρήτης και Δυτικής Ελλάδας και το κύριο ποσό ελαιόλαδου παράχθηκε στην Κρήτη ακολουθώντας η Πελοπόννησος. Η Θεσσαλία παρήγαγε περί το 4% της συνολικής παραγωγής ελιάς (επιτραπέζιας και ελαιοποιήσιμης), αλλά πολύ μικρότερο ποσοστό

ελαιόλαδου (μόλις το 0,52% της χώρας), κατέχοντας ανάλογα με τη χρονιά, ένα όχι ασήμαντο κομμάτι της οικονομίας της περιοχής (βλ. πίν. 1, 2).

Πίνακας 1. Παραγωγή ελών ανά Περιφέρεια (2022)				
Περιφέρεια	Επιτραπέζιες, kg	Ελαιοποιήσιμες, kg	Σύνολο, kg	Ποσοστό, %
Αν. Μακεδονίας-Θράκης	47.543	69.391	116.934	3,64
Κεντρικής Μακεδονίας	107.027	79.736	186.763	5,82
Δυτ. Μακεδονίας	241	1.625	1.866	0,06
Ηπείρου	15.242	73.038	88.280	2,75
Θεσσαλίας	20.313	98.171	118.484	3,69
Στερεάς Ελλάδας	111.848	118.860	230.708	7,19
Ιονίων Νήσων	584	76.624	77.208	2,41
Δυτ. Ελλάδας	69.449	618.069	687.518	21,43
Πελοποννήσου	64.786	845.460	910.246	28,37
Αττικής	1.049	53.609	54.658	1,70
Βορείου Αιγαίου	129	33.337	33.466	1,04
Νοτίου Αιγαίου	19.736	27.901	47.637	1,48
Κρήτης	3.892	651.248	655.140	20,42
Σύνολο Χώρας	461.839	2.747.069	3.208.908	100

Πίνακας 2. Παραγωγή ελαιολάδου ανά Περιφέρεια (2022)		
Περιφέρεια	Ποσότητα, τόνοι	Ποσοστό, %
Αν. Μακεδονίας-Θράκης	9.467	3,81
Κεντρικής Μακεδονίας	6.344	2,56
Δυτ. Μακεδονίας	0	0,00
Ηπείρου	3.759	1,51
Θεσσαλίας	1.299	0,52
Στερεάς Ελλάδας	11.944	4,81
Ιονίων Νήσων	10.344	4,17
Δυτ. Ελλάδας	35.647	14,36
Πελοποννήσου	76.130	30,66
Αττικής	3.339	1,34
Βορείου Αιγαίου	6.559	2,64
Νοτίου Αιγαίου	21.158	8,52
Κρήτης	81.327	32,76
Σύνολο Χώρας	248.275	100

Διατροφική αξία των προϊόντων της ελιάς

Το ελαιόλαδο και οι ελιές περιέχουν σειρά ουσιών που η έρευνα έχει αποδείξει ότι παίζουν πολύ θετικό ρόλο στην ανθρώπινη υγεία, που συνοπτικά απαριθμούνται από το Διεθνές Ινστιτούτο Ελαιόλαδου, που ιδρύθηκε υπό την αιγίδα του ΟΗΕ το 1959, στα παρακάτω⁴:

⁴ Πηγή: IOC, <https://www.internationaloliveoil.org/olive-world/olive-oil-health>.

- Τα προϊόντα της ελιάς συμμετέχουν ως βασικό συστατικό στη μεσογειακή διατροφή που διεθνώς θεωρείται από τις πιο υγιεινές.
- Το ελαιόλαδο συμβάλλει στη χαμηλή συχνότητα εμφάνισης καρδιακής ανεπάρκειας στους κατοίκους των χωρών, στις οποίες είναι το κύριο λίπος που καταναλώνεται.
- Επιδημιολογικές μελέτες δείχνουν ότι το ελαιόλαδο ασκεί προστατευτική δράση έναντι ορισμένων κακοήθων όγκων (μαστού, προστάτη, ενδομητρίου, πεπτικού συστήματος, κ.λπ).
- Έχει αποδειχθεί, ότι η προσθήκη ελαιόλαδου σε μια δίαιτα έχει σαφή μειωτική επίδραση στην αρτηριακή πίεση. Η τακτική κατανάλωση ελαιόλαδου μειώνει τόσο τη συστολική («μεγάλη») όσο και τη διαστολική («μικρή») αρτηριακή πίεση.
- Μια διατροφή πλούσια σε ελαιόλαδο είναι μια καλή εναλλακτική λύση για τη θεραπεία του διαβήτη, και βοηθά στην πρόληψη ή στην καθυστέρηση της εμφάνισης της νόσου.
- Το ελαιόλαδο έχει υψηλή περιεκτικότητα σε θερμίδες (9 Kcal ανά γραμμάριο). Παρ' όλα αυτά η εμπειρία δείχνει ότι υπάρχει λιγότερη παχυσαρκία μεταξύ των μεσογειακών λαών, οι οποίοι καταναλώνουν το περισσότερο ελαιόλαδο. Μια δίαιτα πλούσια σε ελαιόλαδο οδηγεί σε μεγαλύτερη και μεγαλύτερης διάρκειας απώλεια βάρους από ό,τι μια δίαιτα με χαμηλά λιπαρά.
- Έχει τεκμηριωθεί ότι η κατανάλωση ελαιόλαδου ενισχύει το ανοσοποιητικό σύστημα έναντι εξωτερικών προσβολών από μικροοργανισμούς, βακτήρια ή ιούς.
- Τα αποτελέσματα μιας πρόσφατης μελέτης δείχνουν ότι η τακτική κατανάλωση ελαιόλαδου μπορεί να μειώσει τον κίνδυνο εμφάνισης ρευματοειδούς αρθρίτιδας.
- Λόγω της ευεργετικής του επίδρασης στον μυϊκό τόνο και τη δραστηριότητα της χοληδόχου κύστης, το ελαιόλαδο διεγείρει την πέψη των λιπιδίων και αποτρέπει την εμφάνιση χολόλιθων.
- Το ελαιόλαδο συνιστάται σε ασθένειες, όπως η παγκρεατική ανεπάρκεια, η χρόνια παγκρεατίτιδα, η κυστική ίνωση κ.λπ.
- Το ελαιόλαδο είναι ένα λίπος που χωνεύεται και απορροφάται πολύ καλά. Έχει μια ήπια καθαρτική δράση που βοηθά στην καταπολέμηση της δυσκοιλιότητας και της κακοσμίας του στόματος.
- Το ελαϊκό οξύ που περιέχεται σε αφθονία στο ελαιόλαδο ασκεί θετική επίδραση στην ανάπτυξη των οστών κατά τη βρεφική ηλικία.
- Το ελαιόλαδο βοηθά στην απορρόφηση του ασβεστίου, παίζοντας έτσι σημαντικό ρόλο κατά την περίοδο της ανάπτυξης και στην πρόληψη της οστεοπόρωσης.
- Οι δίαιτες πλούσιες σε ελαιόλαδο μπορεί να αποτρέψουν την απώλεια μνήμης σε υγιείς ηλικιωμένους, την άνοια και τη νόσο Αλτσχάιμερ.

Ελιά και περιβάλλον

Τα τελευταία λίγα χρόνια βιώνουμε έντονα και στην Ελλάδα τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής (ΚΑ), η οποία αποτελεί πλέον ένα από τα κεντρικά ζητήματα στην παγκόσμια ατζέντα. Αυτές τις ημέρες για παράδειγμα διεξάγεται η Παγκόσμια

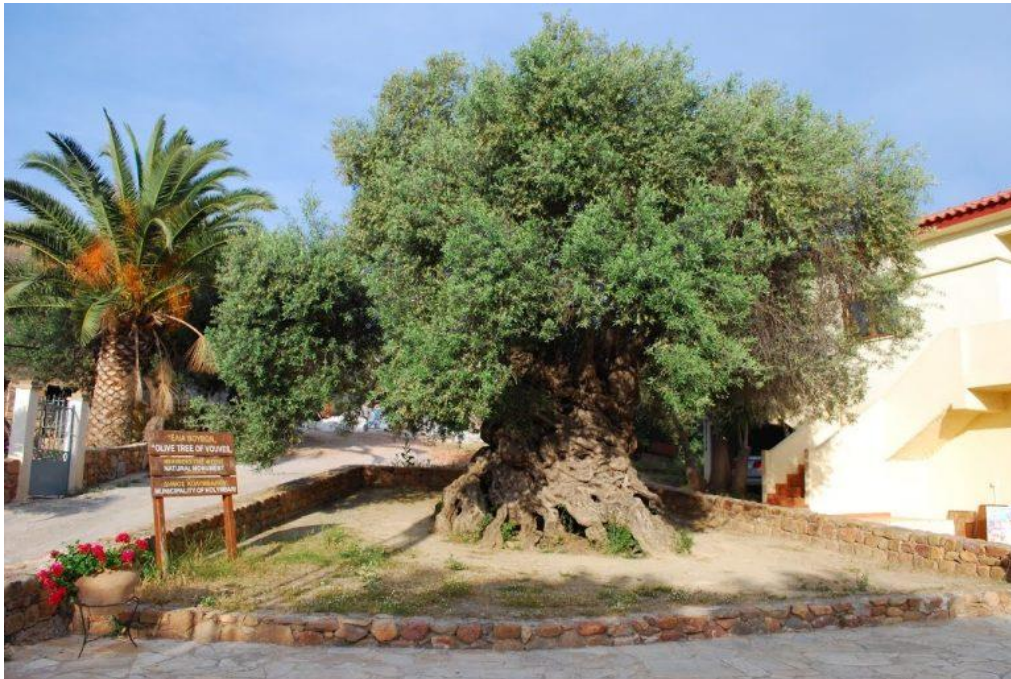
Σύνοδος για το Κλίμα (COP29) στο Αζερμπαϊτζάν, όπου αναμένεται να ληφθούν αποφάσεις που θα απαντήσουν στο τι πρέπει να γίνει από δω και πέρα για την αντιμετώπιση της ΚΑ και την προσαρμογή στα νέα κλιματικά δεδομένα. Τις επιπτώσεις της ΚΑ τις βίωσε με δραματικό τρόπο πρόσφατα η Θεσσαλία. Σήμερα ο κάθε τομέας που μέσα από τη δραστηριότητά συμβάλλει στο φαινόμενο της ΚΑ εξετάζεται με στόχο την μείωση της επίδρασής τους. Ένας από τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας που συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία των αιτίων της ΚΑ, δηλαδή των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (ΑτΘ) είναι ο αγροτικός τομέας. Οι σχετικές έρευνες δείχνουν ότι οι εκπομπές ΑτΘ από τα εδάφη μέσω της αναπνοής υπερβαίνουν όλες τις άλλες εκπομπές της χερσαίας γης με εξαίρεση τη φωτοσύνθεση. **Περίπου 10% των ΑτΘ της ατμόσφαιρας κάθε χρόνο, που είναι περισσότερο κατά δέκα φορές από τις εκπομπές ΑτΘ που παράγονται από τα ορυκτά καύσιμα, περνάει μέσα από το έδαφος.** Πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι ο αγροτικός τομέας καταναλώνει ποσοστά νερού περί το 80% των συνολικών παγκόσμιων ποσοτήτων. Αυτοί λοιπόν οι δύο παράγοντες, δηλαδή οι εκπομπές ΑτΘ και η κατανάλωση νερού είναι δύο παράγοντες με καθοριστική σημασία για την εξέλιξη της ΚΑ.

Η ελιά είναι ένα φυτό που έχει μια πολύ ενδιαφέρουσα σχέση με τους δύο αυτούς παράγοντες. Σε ό,τι αφορά τις εκπομπές ΑτΘ έχει αποδειχθεί με επανειλημμένες έρευνες ότι η ελιά όχι μόνο δεν παράγει ΑτΘ, αλλά απορροφά σημαντικές ποσότητες αυτών που μετρούνται σε 0,36 έως 2,78 τόνους/ha το χρόνο από τη βιομάζα των φυτών και περί τους 8,5 τόνους/ha το χρόνο. Δηλαδή **συνολικά απομακρύνει από την ατμόσφαιρα συνολικά μέχρι και περισσότερο από 11 τόνους/ha το χρόνο.** Με δεδομένο ότι η έκταση που καλύπτει η ελιά παγκόσμια εκτιμάται σε 11,6 εκατ. ha, οι ποσότητες ΑτΘ που μπορούν απομακρύνονται από την ατμόσφαιρα ετησίως είναι 127,6 εκατ. τόνοι, που είναι σημαντική ποσότητα για μία καλλιέργεια που καλύπτει μια πολύ μικρή επιφάνεια του πλανήτη.

Σε ό,τι αφορά την κατανάλωση νερού αναφέρεται ότι **η ελιά είναι ένα φυτό με μοναδικά χαρακτηριστικά σε ό,τι αφορά την αντοχή του στην ξηρασία που του επιτρέπουν να επιβιώνει και να προσαρμόζεται στις πιο ακραίες συνθήκες έλλειψης νερού.** Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι έχει αναπτύξει ένα προσαρμοστικό μηχανισμό, μέσω της κατανομής της ξηρής ουσίας μεταξύ των οργάνων του φυτού που επιτυγχάνει τη μείωση της βλαστικής ανάπτυξης και μέσω της μείωσης της απόδοσης προς όφελος της ανάπτυξης των ριζών, οι οποίες εκτείνονται σε απίθανα μεγάλα βάθη ανευρίσκοντας υγρασία. Επί πλέον οι έρευνες δείχνουν ότι **η ελιά όχι μόνο αντέχει σε συνθήκες έντονης ξηρασίας, αλλά μπορεί να απορροφά νερό ακόμη και σε αρνητικές πιέσεις μέχρι και -2,5 MPa, όταν σε τιμές -1,5 MPa τα περισσότερα φυτά αδυνατούν να απορροφήσουν νερό και ξηραίνονται**⁵. Οι μηχανισμοί αυτοί βοηθούν την ελιά να έχουν τη μεγαλύτερη παραγωγική ηλικία σε σύγκριση με όλα τα καλλιεργούμενα φυτά, που φθάνει μέχρι αρκετές χιλιετίες⁶.

⁵ Dichio, B., Xiloyannis, C., Angelopoulos, K., Nuzzo, V., Bufo, S.A., Celano, G., 2003. Drought-induced variations of water relations parameters in *Olea europaea*. Plant Soil 257, 381–389

⁶ Βλ. εικόνα 4

Εικόνα 4. Η αρχαιότερη ελιά στον κόσμο (ηλικία άνω των 4.000 ετών, Βούβες Κρήτης)

Συνοψίζοντας, τα χαρακτηριστικά αυτά της ελιάς την καθιστούν ένα από τα πιο ανθεκτικά φυτά στην ΚΑ και αυτό αποτελεί ένα πρόσθετο λόγο να τύχει της φροντίδας της Πολιτείας. Δίκαια λοιπόν ο Ελύτης σημείωσε: **«Εάν αποσυνθέσεις την Ελλάδα σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι κι ένα καράβι, που σημαίνει: με άλλα τόσα την ξαναφτιάχνεις».**

* Γεωπόνος, δρ. Εδαφολογίας, Ερευνητής, πρ. Διευθυντής Ινστιτούτου Βιομηχανικών και Κτηνοτροφικών Φυτών του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ (e-mail: christotsadilas@gmail.com).

